

rarum, quæ circumdantur pinnis, ut cogantur in retia; quibus quoniam deest ratio, in verum exitium vana formidine contruduntur. Cognosco verba mea, sed non a te cum integritate prolata: et licet non in his certaminis summa consistat, quia de præfatione sunt; tamen ut levitas tua liqueat, frater beatissime, in eo loco positum non est, sed in primo statim versu libri. Item cum dixissem, » ad hominum quorum sanctis studiis uruntur, contumelias et exitium; « addidi, » quoniam iter aliud non patebat, decreverunt per ruinam totius Ecclesiæ pervenire. « Post quod etiam dixi, » quia liberi confessor arbitrii et Dei conditoris, Coelestianus et Pelagianus vocatur, quo simplices, « inquit, » sermone perterriti, ut ab invidia nominis exuantur, etiam sanam fidem deserunt; credituri procul dubio, nec liberum esse in hominibus arbitrium, nec Deum nascentium Conditorem, quando illud quod prius affirmaverant, utrumque deseruerint. « Hoc autem totum a te prætermissum est. Post quod sunt illa quæ posuisti, quam sane vera, et quam inexpugnabilia, haud difficilis erit opera comprobare. Nec ego igitur quidquam de tuis dictis minus, nec tu vel primum caput, ita ut a me ordinatum fuerat, retulisti. Quod ideo inculco, ut gravitas Pœni scriptoris emineat.»

AUGUSTINUS. Qui de libris tuis, quæ volui decerpta, cui voluit legenda transmisit, ipse quod mihi imputas fecit: nec aliud etiam te ipsum existimo credere. Neque enim in eodem libro meo, contra quem latras, non sum prælocutus, cui sim chartulæ respondere compulsus: sed quæris conviciando quid dicas, sentiens te nihil validum dicere disputando. Quanquam et in his meis verbis, quæ mox tibi quasi refellenda proponis, id quod dico advertere potuisti: non enim dicerem: Non est ita ut loqueris, quicumque ista dixisti; si certus essem te illa dixisse, non

eum qui qualem voluit, et cui voluit Scripturam misit, quam mihi missam refutare susceperam. Sed Deo gratias, quod universo ipsi operi tuo, unde quæ voluit, sicut ei placuit, iste decerpserit, ita Domino adjuvante respondi, ut omnia tua quæ contra antiquissimam catholicam fidem novus hæreticus erexeras, machinamenta subverterem.

LXXIV. JULIANUS. « Contra hæc ergo verba mea, quæ scripseris audiamus ¹. » Non est ita ut loqueris, quicumque ista dixisti: non est ita; multum falleris, vel fallere meditaris: non liberum negamus arbitrium; sed si vos Filius liberaverit, ait Veritas, tunc vere liberi eritis ². Hunc vos invidetis Liberatorem, quibus captivis vanam tribuistis libertatem. A quo enim quis devictus est, sicut dicit Scriptura, huic et servus addictus est ³: nec quisquam nisi per gratiam Liberatoris isto solvitur vinculo servitutis, a quo est hominum nullus immunis. « Per unum quippe hominem » peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, » et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt ⁴. » Amplissimam esse nostri negotii dignitatem, ut ipsa rerum consideratio et appensio indicat, quas tuemur, ita etiam vester pavor; qui contra nostrorum sanguinem, pecuniarum effusione, hæreditatum largitate, equorum transmissione, populorum seditione, potestatum corruptione pugnantes, et fidem vestram quæ a nobis impugnatur, erubescitis profiteri, et ad nostræ sententiæ, aqua deviaistis, verba confugitis. »

AUGUSTINUS. Aut sciens calumniaris, si tu ista mentiris; aut nesciens quid loquaris, cum mentientibus credis: sed jam satis sit quod superius tuæ vanitati, vel etiam malignitati ad ista respondi.

¹ Vide lib. II de Nuptiis, cap. 3. — ² Joan. VIII, 36. — ³ 2 Petr. II, 19. — ⁴ Rom. V, 12.

LXXV. JULIANUS. « Tam enim scelestum est, quod suscepit prævaricatio pudenda Babylonis, ut cum a nobis objicitur, a vobis negetur: et tam sanctum est, quod a nobis creditur, ut sub umbra ejus delitescere, licet adversaria mente, cupiatis. Nam cum ego quidquid disputationis vestræ sparsim membris tenebatur exprimerem, et summam quæstionis in brevitate cogere, ut ecclesiasticæ dissensionis causa, quanta et qualis esset, sine fumo et nebulis proderetur, dixi liberum a vobis arbitrium negari, et Deum nascentium conditorem; porro a nobis id utrumque defendi, et ob hoc vos imperitis auribus de nominibus catholicorum virorum, qui propter fidem apostolicam quam tuemur, nobiscum laborant, cedere inanem fragorem, ut qui timuissent Cœlestiani a vobis dici, amitterent cœlestis fidei dignitatem; et qui expavissent ne a vobis Pelagiani dicerentur, in Manichæorum pelagus præcipitarentur; putarentque se imperiti quique non posse Christianos appellari, si eos Traduciani Pelagianos vocassent: cum e regione prudentes statuerent, quamvis nominum invidiam sibi et injuriam sustinendam magis, quam fidem catholicam relinquentiam. Sed ne vel hoc ipsum convicii genus vestro inventum ingenio glorieris, recordamini, ab omnibus quidem hæreticis diversa nos vocabula solere suscipere: sed in Synodo Ariminensi vehementius claruisse, quid apud plumbeos animos vel ambiguitas verbi, vel comminatio novi vocabuli possit sceleris obtinere. Nam cum sub Ariano principe, vir magnæ constantiæ, fidei sanissimæ, Athanasius Alexandrinus episcopus, dilapso a fide Apostolorum omni pene mundo, et impiatis temporibus obstitisset, atque ob hoc in exilia coactus esset; de sexcentis et quinquaginta, ut fertur, episcopis, vix septem inventi sunt, quibus chariora essent Dei præcepta quam regis; videlicet

ut nec in Athanasii damnationem convenirent, nec Trinitatis confessionem negarent. Illa vero omnis dejectorum pectorum multitudo, extra injuriarum metum, hæc est potissimum vel nominis comminatione, ne Athanasiana vocaretur, vel interrogationis calliditate decepta. »

AUGUSTINUS. Athanasianos vel Homousianos Ariani catholicos vocant, non et alii hæretici. Vos autem non solum a catholicis sed etiam ab hæreticis, vobis similibus et a vobis dissentientibus, Pelagiani vocamini: quemadmodum non tantum a Catholica, sed ab hæresibus etiam vocantur Ariani. Vos vero soli nos appellatis Traducianos, sicut illi Homousianos, sicut Donatistæ Macarianos, sicut Manichæi Pharisæos, et cæteri hæretici diversis nominibus.

LXXVI. JULIANUS. « Nam cum proponerent Ariani, qui rerum ea tempestate potiebantur, Homousion sequi vultis, aut Christum? Responderunt continuo, quasi in nomen religiosi, Christum se sequi; homousion repudiare: atque ita exeunt gestientes, velut qui Christo crederent, quem jam negaverant homousion, id est, unius cum Pater substantiæ denegando. Ita ergo et nunc vos fabricatores doli, imperitas terretis aures, ut si nolunt laborantium pro fide virorum appellatione respersi, et liberum arbitrium negent, et Deus hominum conditorem. Hoc igitur a me in illo loco constat objectum; et quam non falso, præsens disputatio palam faciet. Respondisti ergo hoc modo: » Non negamus liberum arbitrium: « et nihil aliud subjunxisti de tuo. Consequens enim fuerat, ut impleres sine tergiversatione sententiam; cumque præmisisses non te negare arbitrii libertatem adderes, sed confitemur datam a Deo libertatem arbitrii in hominum permanere natura. »

AUGUSTINUS. Quomodo manet libertas in eis, qui ut li-

berentur a servitute, qua victori peccato addicti sunt, divina indigent gratia, nisi quia liberi sunt et ipsi, sed sed justitiæ? unde dicit Apostolus: « Cum essetis servi » peccati, liberi fuistis justitiæ¹. »

LXXVII. JULIANUS. « Impleveras enim hoc sermone aliquid, contra quod si fuisses locutus ulterius, nimium impudens; sin autem omnia concinenter, vel tarde posses apparere correctior. Nunc vero me dicis fallere, qui quod objeci, per te probo, et tu statim in eo quod te putas consequenter instruxisse mentiris. Ais quippe, » Non liberum negamus arbitrium: et subjungis testimonium Evangelii, « Sed si vos Filius liberaverit, ait Veritas, » tunc vere liberi eritis². » Cum hoc in illo loco a Domino nostro Jesu constet in liberum arbitrium non fuisse prolatum, cujus expositionem sententiæ paululum differentes, definitionibus et divisionibus, quid nostrum alteruter sentiat, explicemus. Debet quippe, secundum omnium doctorum disciplinam, inchoatio disputationis a definitione sumi. »

AUGUSTINUS. Apostoli ergo, qui disputationum suarum inchoationes non a definitione sumpserunt, non erant docti? Et tamen erant doctores gentium, et contemptores doctorum talium, de quibus te delectat inflari. Quod autem ait Dominus, Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis, conaberis quidem in tuam detorquere sententiam: sed quam te non sequatur, cum conari cœperis, apparebit.

LXXVIII. JULIANUS. « Omnis quippe, ut ait ille³, quæ ratione suscipitur de aliqua re disputatio, debet a definitione proficisci, ut intelligatur quid sit id de quo disputatur. Ita ergo et nos, sicut supra de justitiæ et peccati definitione disseruimus, nunc quoque videamus quæ li-

¹ Rom. vi, 20. — ² Joan. viii, 36. — ³ Cicer. de Officiis, cap. i.

bertati arbitrio competat, ut planum sit, quis ei nostrum consentiat, quis repngnet. Libertas arbitrii, qua a Deo emancipatus homo est, in admittendi peccati et abstinendi a peccato possibilitate consistit.

AUGUSTINUS. Emancipatum hominem dicis a Deo: nec attendis hoc cum emancipato agi, ut in familia patris non sit.

LXXIX. JULIANUS. « Factum est enim animal rationale, mortale, capax virtutis et vitii, quod posset ex concessa sibi possibilitate vel servare Dei mandata, vel transgredi, vel magisterio naturali conservare jus humanæ societatis, liberumque haberet alterutram velle partem, in quo peccati et justitiæ summa est. Nam cum aliud secundum virtutem indigentibus, aut de misericordiæ fontibus, aut de justitiæ immulget uberibus; hoc operatur foris jam ipsa justitia, quam intus voluntas sancta concepit et peperit.

AUGUSTINUS. Utrum de suo justitiam conceperit, hoc vobiscum agitur, qui ignorantes Dei justitiam, vestram vultis constituere¹: cum voluntas sancta utique justitiam sancta cogitatione concipiat, de qua scriptum est, « Cogitatio sancta servabit te²: » dicit autem Apostolus: « Non » quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobismet » ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est³. » Hoc si intelligatis, non aliud intelligetis esse arbitrium laudabiliter liberum, nisi quod fuerit Dei gratia liberatum.

LXXX. JULIANUS. « Sic et cum e diverso statuens prave agere in aliorum injuriam, vel iniquus quis fuerit, vel crudelis; operatio qua nocet aliis, a nequitia foras proficiscitur, quam intus mala voluntas seminavit et genuit: cum vero deest facultas, per quam in proximos vis secretæ voluntatis erumpat, in ipsa tamen sola voluntate, quæ ali-

¹ Rom. x, 3. — ² Prov. ii, 11, juxta LXX. — ³ 1 Cor. ii, 5.

quid vel boni vel mali, non impetu brevi, sed cogitatione appetituque patrauerit, vel benignitatis est ratio impleta, vel malignitatis. »

AUGUSTINUS. Sicut intelligis voluntatem etiam sola cogitatione rationem vel benignitatis vel malignitatis implere, si eo modo intelligas, quod de bona et sancta cogitatione loquens Apostolus ait, non esse nos idoneos cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientiam nostram ex Deo esse; poteris corrigi, et humilis suscipere gratiam, cui te superbia fecit inimicum, dum vis in eis esse, qui confidunt in virtute sua¹; non in eis qui dicunt, « Diligam te, Domine, virtus mea². »

LXXXI. JULIANUS. « Et boni igitur possibilitas, et mali, bona est: quoniam posse bonum facere, aula virtutis est: posse malum facere, testimonium libertatis est. »

AUGUSTINUS. Non est ergo liber Deus, de quo dictum est, Negare se ipsum non potest³. Et de quo etiam ipse dixisti, « Deus esse nisi justus non potest: et alio loco, Non potest autem Deus, inquit, nisi justus et pius esse. »

LXXXII. JULIANUS. « Per hoc igitur suppetit homini habere proprium bonum, per quod ei subest posse facere malum. Tota ergo divini plenitudo iudicii tam iunctum habet negotium cum hac libertate hominum, ut harum qui unam agnoverit, ambas noverit. Unde fit, ut harum unam qui violaverit, ambas violet. Sic igitur et libertas humani custodiatur arbitrii, quemadmodum divina æquitas custoditur. Hic intellectus liberi arbitrii est, qui et factorum opinionem, et Chaldæorum supputationem, et Manichæorum phantasias, veritati ecclesiasticæ subjugavit. Hic intellectus est, qui cum illis, quos enumeravimus, vos etiam a Christo monstrat alienos. Liber-

¹ Psal. XLVIII, 7. — ² Id. VII, 2. — ³ 2 Tim. II.

tas igitur arbitrii, possibilitas est vel admittendi vel vitandi peccati, expers cogentis necessitatis, quæ in suo ut pote jure habet, utrum surgentium partem sequatur, id est, vel ardua asperaque virtutum, vel demersa et palustria voluptatum. »

AUGUSTINUS. Homo quandiu stetit in bona voluntate liberi arbitrii, non opus habebat ea gratia, qua levaretur, cum surgere ipse non posset: nunc vero in ruina sua, liber est justitiæ, servusque peccati; nec potest servus esse justitiæ, et liber a dominante peccato, nisi eum Filius liberaverit.

LXXXIII. JULIANUS. « Quod ut breviter absolvatur, possibilitas est ad hoc solum excubans, ne homo vel in peccatum a quoquam impellatur, vel a peccato abstrahatur, voluntate captiva: quam non posse capi, si dedit ipsa noluerit, testatur fortitudo, cujus lacerti in contemptu dolorum et per gentiles et per Christianos assidue claruerunt. »

AUGUSTINUS. Hoc est utique, quod agit hæresis vestra: ad hoc enim additis et gentiles, ne piæ fortitudinis opus Dei gratia Christiani facere potuisse, aut fecisse credantur; quæ Christianis est propria, non Christianis gentilibusque communis. Audite ergo, et intelligite: fortitudinem gentilium mundana cupiditas¹, fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit; quæ diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, quod est a nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis².

LXXXIV. JULIANUS. « Si ergo est, ut ratio prodidit, arbitrii libertas propulsatrix necessitatum, ut nemo sit vel bonus vel malus, cui non sit liberum esse contrarium; quemadmodum tu aut confessus es liberum arbitrium,

¹ Prosper. Sentent. 295, et Arausic. conc. can. 17. Vide lib. de Patientia, cap. 17. — ² Rom. V, 5.

usus tali testimonio quod captivis convenit, aut tale testimonium subdidisti, post quam liberum fueras confessus arbitrium? » Ais enim: Non negamus arbitrium liberum; sed, « si vos Filius liberaverit, ait Veritas, tunc » vere liberi eritis¹. » Manifestum est Christum in illo loco ad captivam conscientiam verba fecisse; quam liberam non esse prodebat; sed obnoxiam ei ultioni, quæ condemnat peccata, libera voluntate commissa. Quam sententiam tu male intelligens, id est, non intelligens, aut forte in te intelligens, et huc natura sua repugnante trahens, in eo posuisti loco, ubi a tuis sermonibus tota sui proprietate discordat. Ut enim ipsa verba jungamus: Quod liberatur, captivum est: quod captivum est, liberum non est: quod liberum est, captivum non est. »

AUGUSTINUS. Alia est remissio peccatorum, in eis quæ male facta sunt; alia charitas, quæ facit liberum ad ea quæ bona facienda sunt. Utroque modo liberat Christus: quia et iniquitatem ignoscendo aufert, et inspirando tribuit charitatem.

LXXXV. JULIANUS. « Tu utrumvis hic simpliciter confitere, et cavillari desine; aut dic nobiscum liberum esse arbitrium, et remove testimonium, quod suo tempore congrue prolatum est: aut sicut in his libris, quos nunc per Alypium ad Bonifacium misisti, dic captivum esse arbitrium, quod nos liberum dicimus; et desine te negare Manichæum. »

AUGUSTINUS. Manichæus immutabilem substantiam mali naturæ Dei sui miscet insanus, et eandem naturam Dei potius corruptibilem facit, et sub aliena natura vult esse captivam: fides autem catholica, bonam, sed tamen mutabilem, creaturam in deterius voluntate mutatam; ac per hoc, depravata sua vitiataque natura, non sub aliena

¹ Joan. viii, 36.

substantia, sed sub peccato suo ream dicit serviliter detineri. Ac per hoc, et de ipso liberatore multum ab eo nostra diversa sententia est: Manichæus enim dicit opus esse liberatore, ut a nobis naturam separet alienam: nos autem, ut sanet et vivificet nostram. Tu ergo adiutorem Manichæi te non esse ostende, si potes, qui miseras hominum, cum quibus eos nasci, quoniam sine dubio sentit, sine dubio consentit genus humanum, nolens tribuere peccato vitiatæ naturæ nostræ, facis ut eas ille permixtæ nobis naturæ tribuat alienæ.

LXXXVI. JULIANUS. « Cæterum duo ista quæ jungis, liberum et non liberum, id est, liberum et captivum, illi quidem rei de qua agitur, convenire non possunt: tibi vero stultitiam singularem, impudentiam novam, impietatem veterem inesse testantur. »

AUGUSTINUS. Liberos dicimus ad facienda opera pietatis eos, quibus dicit Apostolus: « Nunc autem liberati a » peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum » in sanctificationem, finem vero vitam æternam¹. » Hunc in sanctificatione fructum, qui fructus procul dubio charitas est, atque opera ejus, nullo modo habere possumus a nobis; sed habemus pes Spiritum sanctum, qui datus est nobis. De ipso quippe fructu loquebatur magister Deus, quando palmitibus in se manentibus dicebat: « Sine me » nihil potestis facere². » Sed stultitiam singularem nobis inesse conviciaris, quia Deus virtus est, nec in nostra virtute confidimus: et impudentiam novam, quia concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum, non tua fronte laudamus: et impietatem veterem, quoniam dogmata antiqua catholica, quæ docuerunt qui Ecclesiam Christi ante nos in ejus gratia vera pietate rexerunt, contra perversitatem vestram novitiam quantoul-

¹ Rom. vi, 22. — ² Joan. xv, 5.

cumque labore defendimus. In te igitur agnosce stultitiam, in te impudentiam, in te impietatem, non veterem sane, sed novam.

LXXXVII. JULIANUS. « Sed jam tempus est, ut de Evangelii sententia disseratur. « Dicebat, inquit evangelista Joannes, Jesus ad Judæos eos, qui crediderunt ei: » Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei » eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos¹. » Id est, Dominus noster Jesus loquebatur ad credentes sibi, ut de nulla sæculi nobilitate gaudentes, nec de Abrahæ sibi semine gloriam vindicantes, niterentur et studerent virtutibus, et nullis post agnitionem Christi servire peccatis, ut veram libertatem conscientia gaudente retinerent, et spe certorum, id est, æternorum, vindicarentur a cupiditate aliorum omnium, quæ propter fragilitatem sui, vana frequenter et falsa dicuntur. Tunc responderunt ei Judæi, non intelligentes de qua Jesus libertate dixisset: « Semen Abrahæ sumus, et nemini servimus unquam²: quomodo tu dicis, liberi eritis? » Multis enim modis libertas appellari solet: ut in hoc loco sanctitas; ut resurrectio in Apostolo, ubi dicit creaturam liberari a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei³; ut libertas quæ notior est, ad distinctionem dicitur servitutis. Eo autem nomine et libertas nuncupatur arbitrii. Dividantur ergo causæ, ne res multum distantes confundantur nominis communione. Hic ergo non arbitrii libertatem Dominus dicit esse liberandam: sed illa integra permanente, convenit Judæos, ut accipientes indulgentiam liberentur a reatibus, et eam quæ apud Deum maxima est, libertatem occupent, ut incipiant nihil debere criminibus. Denique sequitur Evangelista: « Respondit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, quoniam

¹ Joan. viii, 31 et 32. — ² Ibid. 33. — ³ Rom. viii, 21.

» omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Servus » autem non manet in domo in æternum, filius autem » manet in æternum? Si ergo Filius vos liberaverit, tunc » vere liberi eritis¹. »

AUGUSTINUS. Attende quod dictum est: Omnis qui facit peccatum. Non enim ait, qui fecit; sed, qui facit. Et non vis eum ab hoc malo liberare homines: non vis eum hoc loco talem promittere libertatem, qua peccatum non faciamus; sed ideo tantummodo liberare, quia fecimus.

LXXXVIII. JULIANUS. « Aperuit, de qua hic servitute loqueretur. « Omnis, inquit, qui facit peccatum, servus » est peccati². » Hoc autem ipsum quam vehemens est contra errorem vestrum, quia dicit, servum non esse peccati, nisi eum qui fecerit ipse peccatum; nec posse cuiquam adhærere peccatum, quod non is de quo agitur, per se, aut actione, aut vel sola commiserit voluntate. Quam etiam ostendit universitatem humani generis non posse jam a diabolo possideri, cum distinctionem facit inter servum et filium, id est, justum et injustum. Hic enim. ut se Christus, ita etiam unumquemque sanctorum a servorum conditione separabat: sicut fuerunt et ante Vetus, et in Vetere Testamento, quos in domo Patris sui manere, et in mensa ejus denuntiat jucandari³. Totum hoc autem exhortationis genus inepte prolatum esset, si non liberi arbitrii homines conveniret. »

AUGUSTINUS. Convenit plane ideo facientes peccatum, quia servi sunt peccati, ut accepta libertate quam promittit, desinant facere peccatum. Regnabat namque peccatum in eorum mortali corpore, ita ut obedirent concupiscentiis ejus, et exhiberent membra arma iniquitatis, peccato⁴. Contra hoc ergo malum, quo peccatum facie-

¹ Joan. viii, 34-35. — ² Ibid. — ³ Luc. xiii, 28. — ⁴ Rom. vi, 12, 13